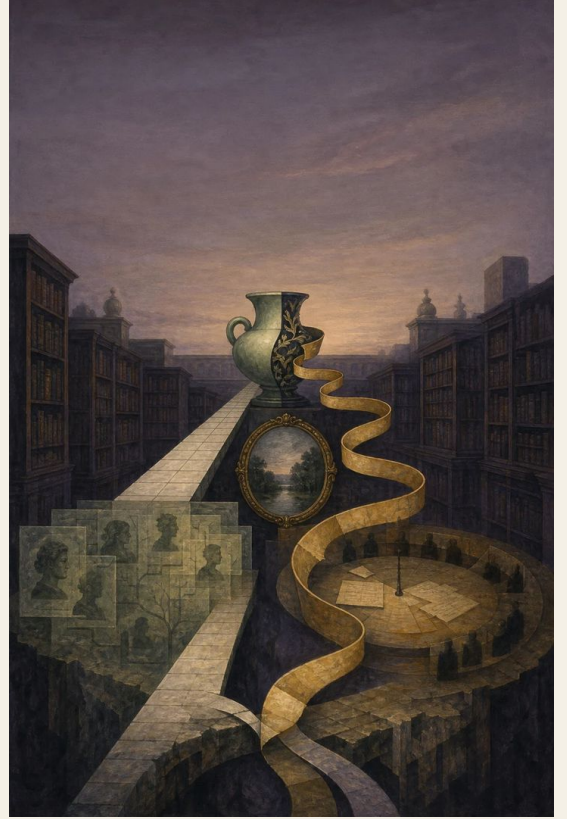

PAUL DE MAN

Okuma Alegorileri

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

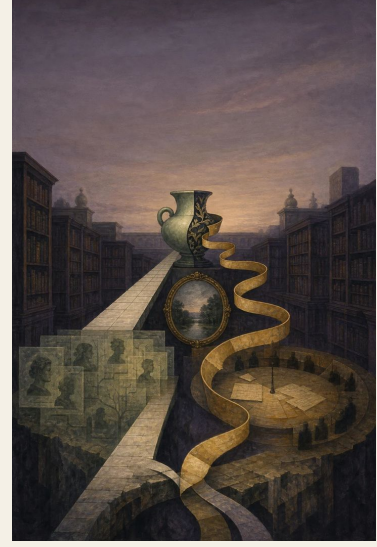
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Bir arkadaşınız 'Ben hiç bahane üretmem' derken uzun bir mazeret anlatabilir. Cümlelerin açık iddiası başka, yaptığı iş başkadır. Paul de Man edebî ve felsefi metinlerde bu gerilimi arar. Ona göre okuma, gizli tek anlamı bulmak değil; dilin kendi kesinliğini nerede sarstığını görmektir.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Bir metnin ne söylediğiyle bunu söylerken kullandığı benzetme, ironi ve anlatı hareketinin neden her zaman tam uyuşmadığını; Rilke, Proust, Nietzsche ve Rousseau üzerinden gösteren dikkatli bir okuma yolculuğu.

Rehber kitabın iki büyük kısmını ve on iki bölümünü izler. İlk kısım Rilke, Proust ve Nietzsche ile retorik okumayı kurar; ikinci kısım Rousseau'nun İkinci Söylev, Pygmalion, Julie, Savoyard Rahibin İnanç Açıklaması, Toplum Sözleşmesi ve İtirafar metinlerinde benzetme, söz verme ve mazereti inceler. Bu çalışma 'hiçbir şey anlaşılamaz' iddiasına indirgenmemelidir.

Bir trafik levhasındaki ok genellikle açık yön gösterir. Şiirdeki 'yol' ise hem gerçek patika, hem yaşam seçimi, hem de karar verememe olabilir. Okur sözcüğü tek anlama sabitlediğinde cümlelerin öteki hareketini kaybeder. Alegori, bu iki okuma arasındaki mesafenin hikâyesidir.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Pygmalion'da ses canlılık ister
02	Göstergebilim ile retorik karşılaşır	13	Julie'de mektup ve davranış ayrılır
03	Dilbilgisi sorusu retorik cevap	14	İnanç açıklaması okurunu kurar
04	Benzetme ile yakınlık yer değiştirir	15	Toplum Sözleşmesi'nin sözü
05	Rilke'de şekil ve dönüş	16	İtiraf mazerete dönüşür
06	Proust'ta okuma hafızayı kurar	17	Alegori okumanın hikâyesidir
07	Kendi hikâyemizi de yanlış okuruz	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Nietzsche'de başlangıç hikâyesi	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Hakikat mecazlarını unuttur	20	Bugüne taşınan üç soru
10	İkna kendini kanıt gibi gösterebilir	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Rousseau ve ilk mecaz		

Göstergebilim ile retorik karşılaşır

De Man dilbilgisel olarak açık görünen bir cümlemin mecazları yüzünden aynı anda başka bir iş yapabileceğini savunur. Kavram, hazır cevap vermekten çok dikkatin yönünü değiştirir.

Öğretmen 'Bu sınıf bir aile' dediğinde yakınlık çağrısı yapar; fakat aile benzetmesi itirazı nankörlük gibi de gösterebilir. Bir ayrıntı değiştiğinde sonucun da değişmesi, kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

Dilbilgisi öğelerin ilişkisini düzenler, retorik ise benzetme ve sapmayla bu ilişkinin sonucunu kararsızlaştırır. Burada önemli olan adımları sırayla izlemek ve hiçbirini doğal kabul etmemektir.

Kararsızlık her yorumun eşit olduğu demek değildir; metindeki sözcük, tekrar ve çelişkiyle kanıtlanmalıdır. Kitabın dönemi ve seçtiği örnekler hesaba katılmadan kavram kolayca dogmaya dönüşür.

Kesin görünen bir cümlede önce düz iddiayı, sonra kullanılan benzetmenin yaptığı ek işi yazın. Göstergebilim işaret sistemini haritalarken retorik haritanın kendi işaretinin yönünü değiştirebildiğini hatırlatır. Dijital araç değişse bile güven, korku, itibar ve güç ilişkileri yeni biçimde sürebilir.

BÖLÜM 1 · RETORİK

03. DURAK

Dilbilgisi sorusu retorik cevap

Soru biçimi bazen bilgi istemekle kalmaz, cevap beklemediğini de bildirir; aynı cümle iki eylem taşır. Bundan sonraki tartışma bu temel bağlantının ne kadar taşınabileceğini sınar.

'Bunu kim bilmez?' sözü gerçekten isim istemez, herkesin bildiğini dayatır; yabancı kalan kişiyi de sessizleştirir. Örneğin gücü süslü olmasında değil, neden ile sonucu yan yana getirmesindedir.

Retorik soru dilbilgisel soru işaretini ters yönde çalıştırarak anlamı bağlama ve tona bağımlı kılar. İlişki tek yönlü değildir; sonuç da kendisini doğuran koşulları değiştirebilir.

Ton tek başına keyfî tahmin değildir; konuşma durumu ve devamındaki cümleler okuma olasılığını sınırlar. Kanıt, yorum ve değer yargısını ayrı tutmak burada özellikle önemlidir.

Bir tartışmadaki sorunun bilgi mi istediğini, suçlama mı yaptığını, ikisini birden mi taşıdığını sorun. Sorunun yaptığı eylem konuşma ortamındaki güç ilişkisine göre daha da değişebilir. Başka türlü olsaydı ne değişirdi sorusu fikri gerçek bir olayda sınar.

BÖLÜM 2 · TROPLAR

04. DURAK

Benzetme ile yakınlık yer değiştirir

Metafor bir şeyi başka şey olarak görür; metonimi ise yan yana duran öğeler arasında bağ kurar ve metin bu iki hareket arasında kayabilir. Bu ayrım kitabın geri kalanında izlenecek yolu açar.

'Taç karar verdi' sözü krala yakın nesneyi onun yerine koyar; ardından taç kutsal bir ışık gibi anlatılırsa benzetme de devreye girer. Aynı olayı başka kişinin gözünden görmek görünmeyen maliyeti açığa çıkarabilir.

Ad değişimi ilişkiyi doğal gösterebilir, benzetme farklılıkları örtebilir; okuma hangi geçişin yapıldığını izler. Kavram ancak bu ara hareketler açıkça görüldüğünde gerçek bir düşünme aracına dönüşür.

Her mecaz aldatma değildir; yeni ilişkiyi görmemizi ve soyut fikri kavramamızı da sağlar. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız yardımcı etkindir.

Bir haber başlığındaki tek mecazı bulup kimi görünür, kimi görünmez yaptığını inceleyin. Metafor benzerlik, metonimi yakınlık kurar; gerçek metinler çoğu kez ikisini temiz sınırla ayırmaz. Bir haftalık küçük gözlem, büyük iddianın gündelik karşılığını gösterebilir.

BÖLÜM 2 · RİLKE

05. DURAK

Rilke'de şekil ve dönüş

Rilke şiirindeki nesneler sabit simgeler değil, bakışla birlikte dönüşen dil olaylarıdır; biçim tam kapanırken başka anlama açılır. Böylece soyut kavram, gözlenebilir bir ilişkiye dönüşür.

Bir vazo hem kendi sınırını gösterir hem içindeki boşlukla görünmeyen şeyi taşır; şiir nesneyi sessiz cevap olmaktan çıkarır. Bu küçük olay büyük haritanın neresine bakmamız gerektiğini gösteren bir işarettir.

İmge, göz ile dünya arasındaki mesafeyi kapatıyor görünürken bu mesafeyi yeniden üretir. Açıklamanın sınanacağı yer, varsayılan halkanın gerçekten çalışıp çalışmadığıdır.

Şiiri tek sembol sözlüğüne çevirmek dönüşü öldürür; yine de ses ve biçim ayrıntısı yorumu denetler. Yazarın dışarıda bıraktığı deneyimler kavramın sınırını görmek için dinlenmelidir.

Bir şiir imgesini 'şu demektir' diye kapatmadan önce cümle boyunca nasıl değiştiğini takip edin. Rilke okumasında şekil ile iç kuvvet arasındaki gerilim şiirin yaşayan zamanını korur. Bugüne taşımak geçmiş kopyalamak değil, aynı mekanizmayı yeni koşullarda aramaktır.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Göstergebilim ile retorik karşılaşır
- Dilbilgisi sorusu retorik cevap
- Benzetme ile yakınlık yer değiştirir
- Rilke'de şekil ve dönüş

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Proust'ta okuma hafızayı kurar
- Kendi hikâyemizi de yanlış okuruz
- Nietzsche'de başlangıç hikâyesi
- Hakikat mecazlarını unutur

Bağlantı sorusu: “Göstergebilim ile retorik karşılaşır” ile “Rilke'de şekil ve dönüş” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Proust'ta okuma hafızayı kurar” bu yolu nasıl değiştirebilir?

BÖLÜM 3 · PROUST

06. DURAK

Proust'ta okuma hafızayı kurar

Proust'ta okuma geçmişini hazır halde geri getirmez; işaretleri şimdiki anlatı içinde yeniden kurar ve benliği de değiştirir. Yazarın temel hamlesi tam olarak bu görünmeyen bağı açığa çıkarmaktır.

Bir koku çocukluğu getirir, fakat yetişkin anlatıcı o ânı seçip sıraya koyarken geçmişe yeni biçim verir. Sahneyi yavaşlatınca tek karar sandığımız şeyin öncesindeki etkiler belirginleşir.

Hatıra ile anlatı birbirinin aynısı değildir; anlatıcı kendi geçmişinin hem tanığı hem yorumcusudur. Bu süreç görünür olunca kişisel tercih ile yapısal baskı birbirinden ayrılabilir.

Yeniden kuruluş geçmişin uydurma olduğu anlamına gelmez; hatırlamanın aracılığı ve seçici olduğunu gösterir. Eleştirinin hedefi çoğu zaman soru değil, cevabın gereğinden fazla büyütülmesidir.

Eski bir fotoğrafın sizde uyandırdığı anıyla fotoğrafta gerçekten görünen ayrıntıyı ayrı yazın. Proust'un anlatıcısı okuma hatasını sonradan anlatırken yeni bir üstünlük yanılsaması da kurabilir. Karar öncesinde seçeneği olmayan kişiyi hesaba katmak tartışmayı dürüstleştirir.

Kendi hikâyemizi de yanlış okuruz

Marcel başkalarının işaretlerini çözerken kendi arzusunu ve kıskançlığını tarafsız bilgi sanabilir; okuma özneyi de sorgular. Bu nokta atlanırsa fikir kolayca yanlış bir slogana dönüşür.

Sevdiğinin geç yanıtını ilgisizlik kanıtı sayan kişi, korkusunu mesajın içine yerleştirdiğini sonra fark eder. Gündelik ayrıntı, soyut düşüncenin hayata değdiği noktayı görünür kılar.

Benlik önce yorum yapar, sonra bu yorumun sonucuyla kendini kurar; anlatı güvenilirlik ile körlük arasında gider gelir. Mekanizma aynı sonucu her yerde garanti etmez; bağlam onun gücünü artırır ya da azaltır.

Kendini yanlış okumak sürekli yalan söylemek değildir; arzu bazı seçenekleri görünmez kılar. Geçmiş bugünün kopyası saymak kadar aralarında bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltır.

Bir anlaşmazlıkta gözlemlediğiniz olayla ona eklediğiniz niyeti iki ayrı sütunda görün. Öz-bilgi bir son nokta değil, önceki yorumun körlüğünü fark eden yeni ve yine sınırlı okumadır. Bu soru, kitabın düşüncesini günlük bir alışkanlığa dönüştürebilir.

BÖLÜM 4 · SOYKÜTÜK

08. DURAK

Nietzsche'de başlangıç hikâyesi

Nietzsche değerlerin saf kökenini değil, sonradan köken gibi anlatılan güç ve adlandırma süreçlerini araştırır. Mesele tek neden bulmak değil, sonucu üreten düzeni görebilmektir.

Bir kurum bugün değişmez gelenek dediği kuralı yakın geçmişte pratik bir kriz için üretmiş olabilir. Örnek kanıtın tamamı değildir; yine de iddianın nerede sinanacağını açık eder.

Soykütük başlangıcın doğal saflığını bozar; tekrarlar, çatışmalar ve unutmalar bugünkü değeri kurar. Aradaki basamakları atlamak etkileyici fakat boş bir sonuca yol açabilir.

Her köken anlatısını sahte saymak yerine arşiv ve kavram değişimini göstermek gerekir. Sonraki araştırmalar ayrıntıyı değiştirse bile iyi soru yaşamaya devam edebilir.

'Bizde hep böyledir' cümlesi duyduğunuzda ilk kayıt, değişim ve çıkar çatışmasını sorun. Soykütük başlangıca geri dönmekten çok başlangıç saflığının sonradan üretilmesini araştırır. Böyle bir gözlem kavramın açıklayıcı mı, yalnız etkileyici mi olduğunu gösterir.

BÖLÜM 4 · NİETZSCHE

09. DURAK

Hakikat mecazlarını unutur

Nietzsche kavramların canlı benzetmelerden doğup kullanımla aşınarak doğal hakikat gibi görünebildiğini söyler. Kavramın değeri, daha önce kopuk duran ayrıntıları aynı haritada buluşturmasındadır.

Masanın 'ayağı' artık bize insan bedeni benzetmesi gibi gelmez; sözcük gündelik gerçekliğin sessiz parçası olur. Aynı kişiler başka kurallar içinde farklı davranınca açıklamanın yeri değişir.

Tekrar mecazın tarihini siler ve kavramı değişmez kategori gibi gösterir. Bu hareketin kim tarafından başlatıldığı kadar kim tarafından sürdürüldüğü de önemlidir.

Bundan bütün doğrular yalandır sonucu çıkmaz; kavramların nasıl kurulduğunu bilmek kullanımlarını daha açık yapar. Güçlü ton, belirsizlik ve bağlam payını ortadan kaldırmaz.

Çok doğal sandığınız bir kavramın kelime kökenini ve eski kullanımını araştırın. Unutulmuş mecaz ortak dünyayı düzenler; kökenini görmek kavramı dikkatle yeniden kullanma fırsatı verir. Amaç düşünceyi insanlara etiket yapmak değil, görünmeyen koşulu fark etmektir.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Proust'ta okuma hafızayı kurar
- Kendi hikâyemizi de yanlış okuruz
- Nietzsche'de başlangıç hikâyesi
- Hakikat mecazlarını unutur

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- İkna kendini kanıt gibi gösterebilir
- Rousseau ve ilk mecaz
- Pygmalion'da ses canlılık ister
- Julie'de mektup ve davranış ayrılır

Bağlantı sorusu: “Proust'ta okuma hafızayı kurar” ile “Hakikat mecazlarını unutur” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “İkna kendini kanıt gibi gösterebilir” bu yolu nasıl değiştirebilir?

BÖLÜM 5 · NİETZSCHE

10. DURAK

İkna kendini kanıt gibi gösterebilir

Bir felsefi metin mantıksal sonuç sunarken ritim, karşıtlık ve örnekle okuru ikna eder; kanıt ile söyleyiş bütünüyle ayrı değildir. Burada tanımdan çok, tanımın görmemizi sağladığı ilişki önemlidir.

Konuşmacı iki seçenekten yalnız birini ahlaklı gösterip gri alanları silerek zorunlu sonuç hissi yaratabilir. Bu olayın tersini düşünmek zorunlu olanla değişebilir olanı ayırmayı kolaylaştırır.

Retorik düzen olasılıkları sıralar ve okurun duygusal konumunu kurar; öncüllerin seçimi de anlatı işidir. Süreç, büyük değişimin gündelik tekrarlarla nasıl kurulduğunu gösterir.

Retoriği fark etmek mantığı reddetmek değildir; çıkarım ile sunuşun payını ayrı sınamaktır. Bu uyarı kavramı reddetmez; doğru ölçüde kullanmayı sağlar.

Güçlü bir görüş yazısında kanıtları çıkardığınızda geriye kalan duygu ve karşıtlık düzenini görün. İkna ile ispatın ayrılması zorlaştığında öncülleri ve dışarıda kalan seçenekleri daha açık yazmak gerekir. Kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak bu merceği hayata geçirir.

BÖLÜM 6 · İKİNCİ SÖYLEV

11. DURAK

Rousseau ve ilk mecaz

Rousseau doğal insanı anlatmak için kaçınılmaz olarak toplumun dili ve kavramlarını kullanır; saf başlangıç ancak sonradan kurulmuş bir sahne olarak görünür. Bu başlangıç bir hüküm değil, sonraki örnekleri sınayacak mercektir.

Hiç şehir görmemiş insanı 'özgür yurttaşın tersi' diye tanımlamak, bilinmeyen geçmişe bugünün ölçüsünü taşır. İnsan yüzü eklendiğinde tartışmanın kimin hayatına dokunduğu anlaşılır.

Köken anlatısı açıklamak istediği farkı başlangıç tasvirine gizlice yerleştirir. Bir halkanın maliyeti başka bir gruba aktarılıyorsa açıklama ona da bakmalıdır.

Düşünce deneyi tarih belgesi değildir ama bugünkü kurumların zorunlu olmadığını gösterebilir. Bu sınır fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açtığı sanılan sahte anahtardan korur.

Bir 'insanın doğası' iddiasında gözlem, varsayım ve bugünden taşınan değeri ayırın. Doğa tasviri bugünkü eşitsizliği eleştirmek için ayna olurken tarihsel geçmiş gibi yanlış okunabilir. Kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici olabilir.

BÖLÜM 7 · PYGMALION

12. DURAK

Pygmalion'da ses canlılık ister

Heykeltıraşın eserine hayat verme arzusu, temsil ile canlı varlık arasındaki sınırı kapatmak isterken sanatın aracılığını görünür kılar. İlk bakışta küçük görünen ayırım, sorumluluğun yerini değiştirir.

Bir sanatçı portresinin 'konuşmasını' ister; resim canlanırsa hem temsil başarır hem resim olmaktan çıkar. Sahnedeki sonuç tek niyetten değil, küçük koşulların birleşmesinden doğar.

Eser yaratıcıdan bağımsız ses kazandığında sahiplik ve benlik sınırı sarsılır. Bu bağlantı geçmişteki örneği bugüne birebir kopyalamadan karşılaştırma imkânı verir.

Sanatın etkili olması gerçek kişiyle aynı olması demek değildir; mesafe etkinin koşuludur. Bir düzeni tarif etmek onu ahlaken onaylamak anlamına gelmez.

Bir görüntü sizi gerçek kişi varmış gibi etkilediğinde bu yakınlığı hangi tekniklerin kurduğunu sorun. Canlı ses arzusu yazıyı eksik kılar görünür; kitap boyunca yazı tam da bu eksiklik düşüncesini sorgular. Hazır reçete yerine kararın gizli varsayımını açığa çıkarmak gerekir.

BÖLÜM 8 · JULIE

13. DURAK

Julie'de mektup ve davranış ayrılır

Mektup romanında kişiler dürüst iç ses sunduklarını söylerken sözcüklerini muhatabı etkilemek için düzenler; kendini açıklama aynı anda sahnelemedir. Bölüm böylece kişiyi suçlamadan önce koşulları incelemeyi önerir.

Bir özür mektubu pişmanlığı anlatırken karşı tarafı affetmeye zorlayan zarif bir düzen kurabilir. Büyük kelimelerin gerisindeki basit hareket burada açıkça görülür.

Yazı yokluğu aşar fakat gecikme, seçme ve tekrar getirir; samimiyet aracısız değil biçim içinde üretilir. Mekanizmayı tersine çevirmek, fikrin karşı örnek karşısındaki dayanıklılığını gösterir.

Biçimlenmiş olması duyguyu sahte yapmaz; samimiyet ile strateji aynı mektupta bulunabilir. Karşı örnek iddiayı yok etmekten çok hangi koşulda geçerli olduğunu gösterir.

Bir mesajda ne söylendiği kadar alıcının hangi cevaba yönlendirildiğini de okuyun. Mektup okurun yokluğunu kapatmaya çalışırken yorum için yeni boşluklar açar. Geçmişteki sonucu değil, o sonucu doğuran soruyu bugünün araçları içinde sınamak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- İkna kendini kanıt gibi gösterebilir
- Rousseau ve ilk mecaz
- Pygmalion'da ses canlılık ister
- Julie'de mektup ve davranış ayrılır

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- İnanç açıklaması okurunu kurar
- Toplum Sözleşmesi'nin sözü
- İtiraf mazerete dönüşür
- Alegori okumanın hikâyesidir

Bağlantı sorusu: “İkna kendini kanıt gibi gösterebilir” ile “Julie'de mektup ve davranış ayrılır” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “İnanç açıklaması okurunu kurar” bu yolu nasıl değiştirebilir?

İnanç açıklaması okurunu kurar

Savoyard Rahibin konuşması doğal vicdana seslendiğini iddia ederken, dinleyicinin kabul edebileceği anlatı ve karşıtlıkları önceden düzenler. İddia her şeyi açıklamaz; fakat doğru soruyu kurmak için sağlam bir başlangıç verir.

Konuşmacı 'kalbine sor' dediğinde kanıt yükünü iç sese taşır ve itiraz eden kişiyi kendi doğasına yabancı gösterebilir. Bu an, kitabın genel savını tek bir hayatın ölçeğinde sınımamıza izin verir.

Evrensel içtenlik çağrısı belirli retorik sahnede işler; doğal ses yazılı metnin ürünü haline gelir. Bu zincirde hangi halka koparsa sonucun değişeceği ayrıca sorulmalıdır. Vicdan deneyimi değersiz değildir; yalnızca ortak tartışmada nasıl gerekçelendirildiği ayrıca sorulur. Benzetme akılda kalıcıdır ama dünyanın tamamı değildir.

İç ses adına yapılan bir çağrının farklı insanların farklı cevaplarını nasıl karşılayacağını düşünün. Doğallık söylemi çoğu kez kendi öğretim ve sahneleme koşulunu görünmez kılar. Kesin hüküm karşısında eksik kanıt sormak acele genellemeyi durdurabilir.

Toplum Sözleşmesi'nin sözü

Siyasi sözleşme gelecekte birlikte davranma sözü verir; fakat bu sözü geçerli kılacak ortak halkın da sözleşmeyle kurulması döngü yaratır. Bu çerçeve kurulduğunda kitabın zor görünen sorusu gündelik hayata yaklaşır.

Henüz takım olmamış kişiler takım kurallarına uyacaklarına söz verir; sözün gücü takımın varlığına, takım sözün gücüne dayanır. Olayı yaşayan kişi tüm yapıyı görmese de yapı onun seçeneklerini etkiler.

Kurucu edim önceden sahip olmadığı yetkiyi performansıya üretmeye çalışır. Mekanizma görüldüğünde benzer görünen iki olayın neden farklı sonuç verdiği anlaşılır.

Döngü sözleşmeyi anlamsız yapmaz; siyasi kuruluşun tek mantıksal cümleyle tamamlanamadığını gösterir. Tek etkileyici olayın bütün toplumlar adına konuşmasına izin verilmemelidir.

Bir ortak kararın yetkisini kimden aldığını ve bu 'kim'in ne zaman oluştuğunu sorun. Siyasi vaat yalnız geleceği tarif etmez, söz veren topluluğu şimdi kurmaya çalışır. Kavramı önce kendi davranışımızda aramak onu kolay suçlama aracından kurtarır.

İtiraf mazerete dönüşür

Rousseau suçunu bütünüyle açtığını söylerken olayları seçme ve nedenlendirme yoluyla kendini bağışlatan bir anlatı da kurar. Yazar tekil olayı daha geniş bir yapının belirtisi olarak okumamızı ister.

Çalınan kurdelenin hikâyesini anlatan kişi suçu kabul eder, fakat gençlik, utanç ve baskıyı sıralayarak hükmü yönlendirir. Örneği hatırlamak, kuru kavramı ezberlemekten daha kalıcı bir yol sunar.

İtiraf sorumluluk alır ve aynı anda eylem ile benlik arasına açıklayıcı mesafe koyar. Neden ile sonuç arasındaki ara adımlar kitabın asıl açıklama gücünü taşır.

Bağlam vermek mazeret olmak zorunda değildir; kritik soru açıklamanın sorumluluğu silip silmediğidir. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç her zaman aynı yönde ilerlemez.

Bir özürde kabul edilen eylem, verilen neden ve istenen sonucu ayrı cümlelere bölün. Mazeretin başarısı çoğu kez itirafın açık görünmesine bağlıdır; açıklık retorikten bağımsız değildir. Ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini de görmek gerekir.

Alegori okumanın hikâyesidir

De Man için alegori, metnin kendi anlamını tam denetleyemediğini ve okumanın bu gecikmeyle ilerlediğini gösteren zamansal biçimdir. Bu cümle sonuçtan önce hangi şartların oluştuğunu araştırmaya çağırır.

Harita yolu gösterir, yolculuk haritanın eksiklerini ortaya çıkarır; yeni harita da bütünüyle son olmaz. Sahne, kavramı tanımdan çıkarıp insan yüzü ve gerçek bedelle buluşturur.

Her yorum metnin bazı ilişkilerini açar, başka gerilimleri erteler; okuma bitmiş sahiplik değil denetlenebilir süreçtir. Bu bağlantı niyet ile sonuç arasındaki mesafeyi görünür tutar.

Bu sonuç ortak anlamı imkânsız kılmaz; daha alçakgönüllü, ayrıntıya bağlı ve düzeltilebilir yorum ister. Açıklama olasılık gösterir; değişmez kader ilan etmez.

Bir metni bitirdiğinizde yalnız vardığınız anlamı değil o anlamı bozan iki ayrıntıyı da not edin. Son okuma yokluğu, daha iyi ve daha kötü okumayı ayrıntı, tutarlılık ve itiraza açıklıkla ayırma görevini büyütür. Görev tek doğruyu ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Kitap 'metinlerin hiçbir anlamı yoktur' demez. Açık anlamın, onu taşıyan retorik hareketle bazen çatıştığını ve iyi yorumun bu çatışmayı kanıtlarla izlemesi gerektiğini söyler.

Bir özür hem sorumluluğu kabul edebilir hem affa zorlayan mazeret düzeni kurabilir. İki işlevin birlikte bulunması cümleyi anlamsız değil daha karmaşık yapar.

Okur iddia, dilbilgisi, mecaz, konuşma eylemi ve çelişen ayrıntıyı ayrı izlemeli; keyfi çağrışımı metinsel kanıt yerine koymamalıdır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

Eser Amerikan yapısökümünün en etkili yakın okuma kitaplarından biri oldu; retorik ile felsefi iddia arasındaki gerilimi edebiyat kuramının merkezine taşıdı.

Eleştirmenler yöntemin tarih, kurum, beden ve siyasi gücü dilsel çıkmaza indirgeme riski taşıdığını söyledi. De Man'ın ölümünden sonra açığa çıkan savaş dönemi yazıları da mirasının etik değerlendirmesini ağır biçimde değiştirdi; bu biyografik sorun metinsel iddiaları otomatik olarak doğrulamaz veya çürütmez.

Bir okur kararsızlığı düşünsel dürüstlük, diğeri siyasi kaçış sayabilir. Tartışma, metinsel belirsizlikle gerçek dünyadaki karar sorumluluğunu nasıl birlikte taşıyacağımızdadır.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Cümle açıkça ne diyor? Mecaz ne yapıyor? Bu ikisi nerede birbirini destekliyor veya bozuyor?

Bugün bir özür, reklam veya siyasi slogan seçin; düz anlamı ile yaptığı retorik işi iki ayrı renkle işaretleyin.

Okur 'tek gerçek anlamı buldum' rahatlığından önce metnin kendi sonucuna direnen kelimeyi gördüğünde de Man'ın zor ama verimli dikkatini kullanır.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

Okuma, bir metnin mesajını paket gibi teslim almak değil; dilbilgisel iddia ile mecazın yaptığı iş arasındaki hareketi kanıtlarla izleyip kendi körlüğümüzü de sınamaktır.

Akılda tutulacak son görüntü, mor-gri bir kütüphanede aynı cümlelerin düz yol ve kıvrılan mecaz olarak ikiye ayrılıp Rilke, Proust, Nietzsche ve Rousseau sayfalarında yeniden birleşmesi.

De Man bizi anlamdan vazgeçmeye değil, anlamı taşıyan dilin kendi güvenini nerede sınıdığını sabırla görmeye çağırır.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Yale University Press - Allegories of Reading

[2] Encyclopaedia Britannica - Paul de Man

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

De Man bizi anlamdan vazgeçmeye değil, anlamı taşıyan dilin kendi güvenini nerede sınıdığını sabırla görmeye çağırır.